

TONI RØNNOW-RASMUSSEN

Då-För-Nu Preferenser och Preferensutilitarism

Preferensutilitarismen är en så kallad konsekventialistisk teori som säger att vi är moraliskt skyldiga att utföra den handling som maximerar (faktisk eller förväntad) preferenstillfredsställelse (i jämförelse med de alternativa handlingar som står oss till buds). Teorin skiljer sig från andra versioner av utilitarism genom dess syn på vad som har egenvärde (så kallat intrinsikalt värde). Nyligen har Wlodek Rabinowicz and Jan Österberg (1996) uttryckt detta särskilda axiologiska ställningstagande – vad de kallar för preferentialism – på ungefär följande vis: intrinsikalt värde baseras på eller bestäms av (intrinsikala) preferenser (se också Wlodek Rabinowicz FT 4/96; Johan Brännmark FT 3/98).

Ett välkänt problem för preferensutilitarismen är huruvida den vid en sammanvägning av preferenser skall utesluta vissa typer (som till exempel antisociala eller irrationella preferenser). I denna essä tänker jag se närmare på en grupp av preferenser som har blivit betydligt mindre uppmärksammade än andra typer. Det problem som jag kommer att fokusera på är således i vad mån preferensutilitarister bör ta hänsyn till en viss typ av preferenser från det förflutna (Krister Bykvists färiska avhandling, som jag tyvärr ännu inte hunnit läsa, diskuterar just sådana preferenser i detalj). Vad som gör denna grupp särskilt intressant är att objektet för dessa preferenser är lokaliserat i nuet (eller i framtiden). Vidare, eftersom jag koncentrerar mig på denna typ av preferenser från det förflutna kommer jag för enkelhetens skull att i fortsättningen referera till dessa som ”förflutna preferenser”.

De axiologiska frågor som förflutna preferenser ger upphov till är sådana att de förtjänar att diskuteras vidare av alla som uppfattar preferenstillfredsställelse som värdefullt. Genom att ringa in några möjliga alternativ till hur en preferensutilitarist kan förhålla sig till

förflutna preferenser, och varför jag anser att de är problematiska, gör jag ett försök att bidra till denna diskussion. Låt det dock stå klart från början att mina resultat är klena: jag ser ingen uppenbar väg ut ur de problem som jag diskuterar här.

1. Tidsbestämda preferenser

För att närma sig ämnet är det användbart att katalogisera preferenser på ungefär det sätt som R M Hare har gjort i *Moraliskt Tänkande* (Thales, 1994). Mitt första steg blir därför att introducera denna terminologi samt se närmare på några komplementära sätt att beskriva preferenser.

Det går att urskilja olika slags preferenser hos en person i nuet. Vissa kommer att vara av typen *nu-för-nu* preferenser – dvs preferenser som riktas mot det ögonblick – nuet – då personen har själva preferensen. När jag i detta nu vill stilla min törst, är min önskan efter ett glas vatten ett exempel på en sådan *nu-för-nu* preferens. Men personer har också preferenser för ögonblick som inte är simultana med preferenserna. Jag kan till exempel i skrivandets stund föredra att doktorn som jag har tid hos i morgon kommer att berätta (framför att inte berätta) sanningen om mitt hälsotillstånd. Ett annat exempel är när jag nu önskar att jag igår inte hade gjort av med alla mina pengar på tipset. En person i nuet kan med andra ord ha så kallade *nu-för-senare* och *nu-för-då* preferenser (här avviker jag något från Hares benämningar).

En persons *nu-för-nu*, *nu-för-senare* och *nu-för-då* preferenser – vad jag framgent kallar personens aktuella preferenser – skall hållas isär från personens framtida, förflutna eller hypotetiska så kallade icke-aktuella preferenser. Bland dessa senare har de hypotetiska preferenserna uppmärksamrats av främst det skäl att det ofta hävdas att rationella preferenser är sådana som vi skulle ha om något idealiskt tillstånd vore fallet. Men eftersom jag inte tänker diskutera preferensers rationalitet, lägger jag dessa hypotetiska preferenser åt sidan.

Låt oss kalla de *nu-för-senare* preferenser som med tiden har kommit att höra till det förflutna för *då-för-nu* preferenser. Egentligen går det att urskilja flera grupper här. Den förflutna preferensen behöver nämligen inte vara riktad mot nuet. Den kan också ha sitt objekt förlagt till en senare punkt i framtiden eller till en punkt som redan har passerats och ligger i det förflutna. Hädanefter kommer jag dock att enbart koncentrera mig på *då-för-nu* preferenser. Vidare, termen ”nu”

skall inte uppfattas som om det nödvändigtvis refererade till en ”punkt i tiden”. Inget hänger på om vi tillåter detta ”nu” att referera till en tidsperiod.

Vi kan nu i ljuset av ovanstående distinktioner omformulera vår ursprungliga fråga på följande vis: *Bör preferensutilitaristen likställa då-för-nu preferenser med aktuella preferenser?*

Att likställa preferenserna p och q , skall förstås här som om att vi endast låter styrkan hos preferenserna avgöra vilken av dem som skall tillfredsställas. En preferens väger, med andra ord, i den utilitaristiska sammanvägningen enbart i proportion till dess styrka. Preferensers varaktighet borde nog taget också medräknas vid en sammanvägning, men för enkelhetens skull koncentrerar jag mig enbart på preferensers styrka.

Med början i sektion 3 kommer jag att granska tre tänkbara svar på ovanstående fråga. De tre alternativen är följande: Preferensutilitaristen skall (1) aldrig, (2) alltid eller (3) ibland likställa då-för-nu preferenser med aktuella preferenser. Men till en början är det på sin plats att säga något kort i sektion 2 om de bägge versioner av preferentialismen som har uppmärksammats av Wlodek Rabinowicz och Jan Österberg.

2. *Preferentialism*

Den version av preferentialismen som de kallar tillfredsställesetolkningen uttrycker följande idé: Det är omständigheten att våra (intrinsikala) preferenser tillfredställs som har intrinsikalt värde (för en kritik av tolkningen, se Rabinowicz FT 4/96). Preferentialism av denna typ skall i sin tur jämföras med vad de refererar till som objekt-tolkningen: Det är den omständighet som är objektet för våra (intrinsikala) preferenser som har intrinsikalt värde.

Vad vi kan kalla objektpreferentialister hävdar att (intrinsikala) preferenser utgör den konstitutiva grunden för ett objekts intrinsikala värde. Detta intrinsikala värde, menar de, beror (supervenierar) i sin tur inte på preferenserna utan på objektets interna (icke-relationella) egenskaper. Vidare, objektpreferentialister är övertygade (liksom Moore var) att själva föreställningen om ett intrinsikalt värde inte medger någon relativisering – åtminstone inte i någon starkare betydelse än att intrinsikalt värde har preferenser som källa. Att medge det senare är dock inte detsamma, enligt objektpreferentialister, som att

medge att om våra preferenser ändrade sig, skulle vad som har intrinsiskt värde också ändra sig.

Objekttolkningen står, åtminstone som utilitarismens värderingskomponent, inför en rad svårigheter. Vissa av dessa tycks vara av en sådan allvarlig art att det har ifrågasatts huruvida ett sådant synsätt kan utgöra utilitarismens axiologiska bas (se till exempel David McNaughton och Eve Garrard 1996; Ingmar Persson 1996 samt Krister Bykvist 1998). Själv misstänker jag att det svårligen låter sig göras. Ett problem som objektpreferentialister inte kan förbigå är hur dessa olika värden skall adderas när de är av olika slag. En annan till synes lika tuff uppgift är att visa att även om det är preferenser som utgör källan till våra värden, kommer det inte att finnas andra värden om våra preferenser skulle förändras (jfr Rabinowicz FT 4/96, s 34). För ögonblicket ser jag inte hur detta skulle kunna låta sig göras.

I detta sammanhang är det också viktigt att notera att olika varianter av de bägge tolkningarna uppstår beroende på om vi är beredda att begränsa typen av preferenser som bestämmer vad som har intrinsiskt värde. Ett tänkbart (men som vi skall se, inte särskilt rimligt) alternativ vore således att begränsa tolkningarna till att bara gälla preferenser som har med våra upplevelser att göra. I sektion 3 ser jag närmare på ett sådant alternativ. Skälet är att en sådan tanke tycks, vid en första anblick, kunna utgöra ett stöd för tesen att vi aldrig skall likställa förflutna preferenser med aktuella. I sektion 4 koncentrerar jag mig däremot på en oinskränkt version av preferentialismen. Vidare, eftersom bägge versioner av preferentialismen, såvitt jag kan se, har problem med förflutna preferenser, kommer jag för enkelhetens skull i det följande att utgå från tillfredsställelsetolkningen.

3. Aktuella och förflutna preferenser bör aldrig likställas

Låt oss börja med (1). Varför skulle preferensutilitarister *aldrig* likställa då-för-nu preferenser med aktuella preferenser? Jag kan tänka mig åtminstone ett par olika svar. Kanske är svaret så enkelt som det som kommer till uttryck i vad vi kan kalla *omöjlighetstesens* (O1): då-för-nu preferenser kan inte tillfredsställas, och av det skälet har de inget värde.

Svaret som (O1) förmedlar dyker ofta upp i diskussioner som rör preferenser och det förflutna. Det oaktat är det ingen särskild övertygande replik. Anledningen är att (O1) utmanar en syn på preferens-

tillfredsställelse som är såväl rimlig som vanlig. Richard Brandt ger röst åt detta synsätt när han säger att tillfredsställandet av en viljeattityd (som preferenser är exempel på) är just att "den önskade händelsen inträffar" (1992, s 171, jfr Brandt 1979, p 249). Eftersom objektet (termen används i en vid betydelse som inkluderar händelser) för en då-för-nu preferens inträffar (eller är lokaliserat) i nuet kan en sådan preferens, enligt detta synsätt, i princip tillfredsställas till skillnad från andra preferenser från det förflutna. Därmed inte sagt att alla då-för-nu preferenser kan tillfredsställas. Det betyder bara att tidsfaktorn (att det rör sig om en förfluten preferens) inte utgör ett hinder för att åstadkomma tillfredsställelse.

Jag är inte klar över vad som skulle utgöra ett bra alternativ till nyss nämnda syn på preferenstillfredsställelse. Ett förslag vore kanske att uppfatta preferenstillfredsställelse som en relation mellan objektet och preferensen. Ett argument för omöjlighetstesens (O1) skulle sedan kunna ta fasta på idén att en relation förutsätter aktuell existens av bägge relata. Om det förflutna inte längre existerar kan det inte heller finnas någon relation mellan en då-för-nu preferens och dess objekt.

Men oaktat hur vi ställer oss till tanken om det förflutnas existens, är alternativet inte övertygande. Min erfarenhet säger mig att det finns många varianter på följande preferens: Jag vill ge pengar till Röda Korset, och jag önskar att fortsätta ge pengar i framtiden även om jag av själviska skäl då föredrar att inte ge något. Ett annat exempel vore så kallade dödsbäddsönskningar. Visst kan vi förstå vad det vill säga att tillfredsställa dessa typer av preferenser även om det är fallet att personen som hade preferensen antingen inte längre är i livet eller helt enkelt inte längre vill det han ursprungligen föredrog. Jag ser inget skäl för varför vi inte kan säga att en preferens som jag har nu för ett ögonblick p längre fram i tiden, tillfredsställs om p föreligger vid den senare tidpunkten.

Skäl (O1) är med andra ord inte särskilt övertygande som skäl för att aldrig vilja likställa då-för-nu preferenser med aktuella preferenser. Det går emellertid att precisera (1) på åtminstone två snarlika sätt. Dessa preciseringar behöver i sin tur att stå på en axiologisk grund som förtjänar att uppmärksammas här. Den första av dessa bägge versioner, som vi kan referera till som *viktningversionen* (V1), säger att vi aldrig skall likställa då-för-nu preferenser med aktuella preferenser – vi skall däremot vikta dessa preferenser – det vill säga, låta dem

väga mindre (eller mer) än vad endast hänsyn till deras styrka erfordrar. Eftersom jag kommer att diskutera ett alternativ längre fram som är snarlikt (V1) går jag dock vidare till vad vi kan kalla *uteslutningsversionen* (U1). Detta alternativ förnekar inte att förflutna preferenser kan tillfredsställas. Det säger bara att vi skall inte tillerkänna denna typ av preferenstillfredsställelse (i Brandts betydelse) något värde. Denna version är inte beredd att medge viktning av preferenser; om tillfredsställelsen av en preferens har värde har den det i proportion till dess styrka. Detta alternativ förefaller intressantare genom att det tycks underförstått påstå att det finns ett inslag i tillfredsställandet av förflutna preferenser som gör att den här typen skiljer sig vad värde avser från andra typer av preferenstillfredsställelse. En naturlig följdfråga blir då vilken axiologi som bäst ger stöd åt (U1)?

Låt oss i fortsättningen hålla oss inom de ramar som uppställs av tillfredsställelsetolkningen av preferentialismen; om vi sedan preciserar vad vi menar med tillfredsställelse erhåller vi en axiologiska position som skulle kunna tänkas ha den avsedda effekten att ge stöd åt (U1):

Ax1: Det är omständigheten att preferenstillfredsställelsen är lustfylld som har intrinsiskt värde (jfr till exempel Lemos 1994, s 84).

Olika sätt att förstå "lustförmimelse" som ju är ett notoriskt svårt begrepp (jfr Egonsson 1990; Feldman 1997) ger upphov till olika sätt att läsa Ax1. Ett sätt vore att med "lust" förstå en upplevelse mot vilken personen (som upplever lusten) har en pro-attityd. Uppfattat på detta vis förutsätter Ax1 inte att lust skulle vara en distinkt fenomenologisk upplevelse. Alternativet till detta skulle då vara att med lust förstå en särskild känsla (eller upplevelsekvälitet) som följer när våra preferenser tillfredsställs.

Det är emellertid svårt att se – oberoende av vilken av de bägge versioner som vi känner oss dragna till – varför vi skulle vilja omfatta Ax1. Givet den plausibla idén att lust kan följa på annat än preferenstillfredsställelse, förefaller det orimligt att omfatta en värdeteori som bara tillerkänner en typ av lust (nämligen den som följer på preferenstillfredsställelse) intrinsiskt värde. Det vore således rimligare att tillmäta även andra upplevelser av lust ett sådant värde även om dessa inte följer av upplevd preferenstillfredsställelse. Men att medge detta innebär att vi överger preferentialismen.

Huvudskälet till varför det finns få försvarare bland moderna

utilitarister av Ax1 är emellertid snarare något annat. Det hedonistiska Ax1 lämnar nämligen utan beaktande alla våra så kallade ”externa preferenser” (Dworkin 1979) – det vill säga preferenser som inte erfordrar att personen med den externa preferensen får några som helst upplevelser av att preferensen tillfredsställs. När jag till exempel vill att det skall gå mina bägge döttrar väl här i livet, och jag vill detta oberoende av om jag får reda på det, har jag en sådan extern preferens. Många av våra preferenser förefaller vara av detta slag. Det är dessutom så att de tycks höra hemma bland de preferenser, vars tillfredsställelse vi värderar högst. Givet Ax1 skulle dessa preferenser endast ha värde om de resulterade i lustupplevelser, vilket är en allvarlig invändning mot Ax1. I händerna på en preferensutilitarist är en position som Ax1 således ett tveeggat svärd; det utesluter inte blott förflutna preferenser utan även andra som det är rimligt att ta hänsyn till.

4. Aktuella och förflutna preferenser bör alltid likställas

Vår ursprungliga fråga gällde om preferensutilitarismen bör likställa förflutna preferenser med aktuella sådana. Alternativ (2) lämnar följande svar: Vi skall *alltid* likställa de bägge typerna av preferenser. Detta svar är vad vi förväntar oss komma från någon som omfattar en obeskuren form för preferentialism:

Ax2: Det är omständigheten att våra intrinsikala preferenser tillfredsställs som tillmäts intrinsikalt värde.

Jämfört med det hedonistiska Ax1, är Ax2s axiologiska horisont betydligt vidare. Följer vi Ax2 skall vi tillfredsställa preferenser oberoende av om de leder till upplevelser eller inte. Min preferens för att noshörningarna som art skall överleva frustreras, enligt denna modell, i det ögonblick som den sista noshörningen dör. Detta skulle vara dåligt oberoende av om noshörningarnas död har en effekt på mitt medvetna liv.

Kanske gör vi klokt i att omfatta Ax2. Kom nämligen ihåg att vi slöt oss till att den hedonistiska versionen, Ax1, inte föreföll särskilt övertygande. Vad som klart talar till Ax2s fördel är att det inte utesluter vissa preferenser. Men tyvärr är steget till Ax2 i sin tur kostbart. Olika exempel torde visa detta. Antag till exempel att en person, säg Anders, står och överväger om han skall sälja det hus som han nyligen har ärvt. Efter att ha funderat på saken kommer han fram

till att han egentligen är indifferent till frågan om han skall behålla huset. Däremot vet han att hans syster länge har varit motståndare till idén att deras gemensamma barndomshem skulle säljas. Problemet är bara att hon nyligen har ändrat mening. Att hennes förflutna preferens är starkare än hennes nya preferens står dock klart för honom.

Naturligtvis hänger frågan om vad han bör göra i situationen samman med andra frågor (han kanske uppfattar sig själv som alltför paternalistisk när han inte uppfyller hennes nya önskan eller han kanske känner att han har en moralisk skyldighet visavi henne som han inte har visavi en förfluten person). Men att det finns andra frågor som kan vara avgörande härvidlag innebär inte att vi inte kan fokusera på själva frågan: bör han tillfredsställa de förflutna preferenserna på bekostnad av hennes nu-för-nu preferenser?

Det störande inslaget i exemplet tycks vara att tillfredsställandet av en förfluten preferens kan resultera i en upplevd preferensfrustration. Att tillfredsställa de förflutna preferenserna till priset av upplevd frustration av aktuella preferenser förefaller med andra ord kontraintuitivt.

Vårt exempel med Anders är ett förhållandevis autentiskt fall. Ibland kan det dock vara en poäng att begrunda även extremare exempel. Vad skall vi således säga om följande situation? Du står inför valet att välja vilken av två världar som skall få fortsätta att existera. *I värld a existerar det varelser som har fått de av sina preferenser tillfredsställda som har som objekt deras välbefinnande (alternativt deras egna upplevelser). I värld b finns det inga individer alls – de har alla avlidit.* Däremot innehåller denna värld objekten för dessa individers då-för-nu preferenser.

En möjlighet, givet Ax_2 , är att det är den senare av dessa bägge världar som vi bör välja att ha kvar. Det skulle vara fallet när då-för-nu preferenserna är starkare än de aktuella preferenserna. Detta låter dock som en starkt kontraintuitiv idé.

Uppenbarligen står vi inför något som liknar ett dilemma. Det gäller att på något vis styra förbi Ax_1 utan att för den skull ramma Ax_2 . Det förra utelämnar alltför många preferenser, och det senare släpper genom alltför många preferenser på den möjliga bekostnaden av aktuella preferenser. Så vad bör en preferensutilitarist göra om han eller hon inte är nöjd med det hedonistiska alternativet Ax_1 men samtidigt värjer sig inför tanken att likställa förflutna med aktuella preferenser? Låt oss se närmare på det sista alternativet.

5. Aktuella och förflutna preferenser bör ibland likställas

Det tredje och sista alternativet, (3), säger att vi *ibland* bör likställa då-för-nu preferenser med aktuella preferenser. Även i detta fall kan vi föreställa oss olika versioner. En möjlighet vore till exempel *uteslutningsversionen* av denna tes, nämligen (U3), att vi ibland bör likställa dessa olika typer av preferenser och ibland bör vi helt utesluta hänsynstagande till förflutna preferenser men att vi aldrig bör vikta preferenser (annat än vad deras styrka bestämmer). Viktningsversionen, (V3), skulle i sin tur snarare säga att vi ibland bör likställa dessa preferenser men att vi bör vid andra tillfällen vikta ner preferenserna – det vill säga ge dem mindre värde än vad som skulle motsvara deras styrka.

Alternativ (U3) säger med andra ord att när det gäller vissa preferenser, står deras värde enbart i proportion till deras styrka, och när det gäller vissa andra preferenser skall dessa uteslutas. En sådan position skulle stå sig bättre om vi bland de förflutna preferenserna kunde utpeka dem som i kraft av sina interna egenskaper var sådana att vi inte rimligen kunde önska att likställa dem med aktuella preferenser. Men jag tvivlar på att vi kan finna fram till en sådan klass.

I det här sammanhanget kan det vara på sin plats att nämna en typ av preferenser som Derek Parfit har uppmärksammat. Parfit har sålunda på ett övertygande sätt argumenterat för att åtminstone en typ av förflutna preferenser inte bör oroa oss, när de är, vad han kallar, "implicit konditionala på sin egen existens" (s 151). Den här typen av preferens har följande form: Jag föredrar nu att vid en senare tidpunkt x skall vara fallet – givet att jag då föredrar att x skall vara fallet.

Vid en första anblick skulle Parfits förslag kunna uppfattas som om det utgick från något liknande (U3). Notera emellertid att detta inte är korrekt. De preferenser som Parfit talar om kan inte tillfredsställas eller frustreras såvida inte villkoret föreligger. Föreligger inte villkoret – det vill säga, har jag ändrat preferens när det är dags att göra x – är det också rimligt att säga att den förflutna preferensen har upphört att existera.

Vissa förflutna preferenser ser onekligen ut att vara konditionala på sin egen existens. Parfit är av uppfattningen att det främst rör sig om viljeattityder "vars uppfyllande vi tror skulle ge oss tillfredsställelse, eller vars icke-uppfyllande skulle plåga oss" (s 151).

Parfits redogörelse ger upphov till flera frågor som det dock inte

finns utrymme att närmare gå in på. Vad som är viktigt här är att notera Parfits poäng att vi har den här typen av preferenser. Problemet är bara att inte alla förflutna preferenser är av detta slag; det finns såväl externa som icke-externa preferenser som inte är konditionala på sin egen existens. Det faktum att vi kan utesluta preferenser av det slag som Parfit talar om visar förvisso att de problematiska förflutna preferenserna är färre till antalet än vad vi kanske inledningsvis trodde; men det grundläggande axiologiska problemet med hur vi skall ställa oss till förflutna preferenser kvarstår.

6. Att nedvärdera förflutna preferenser

Låt oss slutligen se närmare på versionen (V3). Såväl detta alternativ som vad jag tidigare kallade (V1) föreslår alltså att vi på något sätt skall nedvärdera värdet hos förflutna preferenser. Enligt (V3) bör detta inte alltid ske, vilket förnekas av (V1) som ju uttrycker tanken att förflutna preferenser utan undantag ej bör likställas med aktuella preferenser.

Problemet med bägge dessa positioner är hur vi skall rättfärdiga denna "nedvärdering" av förflutna preferenser. (Vad behöver vi med andra ord tillägga till Ax1 eller Ax2 för att rättfärdiga detta steg?) Kanske är (V3) den mest lovande av dem bägge. Detta alternativ tycks implicit utgå från att vi kan dela in förflutna preferenser i åtminstone två läger, nämligen ett innehållande de förflutna preferenser som skall likställas med de aktuella preferenserna, och ett annat som skall innehålla de förflutna preferenser vars värde skall nedvärderas. Jag vågar emellertid påstå att det inte finns någon sådan uppenbar grund för indelning. Förslaget från Parfit som vi såg närmare på tidigare löser inte våra problem.

Men skulle vi inte kunna komma runt problemen genom att helt sonika lägga till en klausul till Ax2 som förbjöd förflutna preferenser att tävla med aktuella preferenser? Tillfredsställandet av förflutna preferenser skulle enligt denna modell enbart ha värde när priset för deras tillfredsställelse inte var frustrerade aktuella preferenser. Detta förslag till lösning är emellertid inte hållbart – åtminstone inte om vi önskar hålla fast vid en traditionell (Mooreansk) syn på intrinsikalt värde. Enligt ett sådant synsätt beror nämligen ett objekts intrinsikala värde på objektets interna natur och inte på externa faktorer som att "befinna sig i kamp med aktuella preferenser". Om något har intrinsi-

kalt värde i en viss situation, har det detta intrinsikala värde i alla situationer.

Föreställningen att förflutna preferenser skall utrustas med någon slags barlast eller handikapp är inte särskild vanlig (Brandt 1992, s 171 är ett möjligt exempel), vilket inte är svårt att förstå. Så länge som en sådan idé inte ackompanjeras av ett rättfärdigande av hur vi skall ändra antingen Ax1 eller Ax2, framstår tanken som otillfredsställande.

7. *Slutsats*

Jag har granskat tre generella- och några specifika positioner som en preferensutilitarist kan inta vad avser förflutna preferenser. Ingen av positionerna är fläckfri. Att inte tillerkänna förflutna preferenser värde är kanske, åtminstone vid en första anblick, vad som bäst stämmer överens med våra intuitioner. Ett troligt försvar för dessa var, som vi såg, att tillfredsställandet av förflutna preferenser ej skulle ge upphov till några som helst upplevelser hos personen som har preferensen. Problemet med en sådan position var att den får svårt att förklara varför vi inte samtidigt skall utesluta andra preferenser som vi dessutom förefaller tillmäta stor vikt (så kallade externa preferenser). Olyckligtvis framstår det andra alternativet inte i någon bättre dager; att likställa förflutna preferenser med aktuella sådana har den möjliga konsekvensen att vi bör tillfredsställa förflutna preferenser till priset av aktuella preferenser, vilket ter sig absurt. En sista möjlighet var att på något vis nedvärdera förflutna preferenser. Men som vi precis har sett är detta heller inte någon tillfredsställande lösning. Jag känner inte till några andra rimliga försvar av dessa positioner vid sidan om de som jag här har nämnt och kort diskuterat. Jag drar därför slutsatsen att preferensutilitarister på sin kryssning mellan Skylla och Karybdis har ett problem som väntar på sin lösning.

Not

Denna uppsats grundar sig till stora delar på en längre engelsk förlaga – "Axiological Problems for Preference-utilitarianism" – samt på ett mindre papper som jag presenterade vid Paidea, världskongressen i filosofi, Boston 1998. Dan Egonsson, Ingmar Persson samt Wlodek Rabinowicz har generöst bidragit med givande kommentarer.

Litteratur

- BRANDT, RICHARD (1979): *A Theory of the Good and the Right*, Clarendon Press
- BRANDT, RICHARD (1992): *Morality, Utilitarianism, And Rights*, Cambridge UP
- BRÄNNMARK, JOHAN (1998): "Deltagarmodell för preferensutilitarism", *Filosofisk Tidskrift*, 3/98
- BYKVIST, KRISTER (1998): *Changing Preferences; A Study in Preferentialism*, Uppsala University
- DWORKIN, R (1979): "We Do Not Have a Right to Liberty", i R. Cunningham (utg), *Liberty and the Rule of Law*, College Station: Texas University Press
- EGONSSON, DAN (1990): *Interests, Utilitarianism and Moral Standing*, Lund UP.
- FELDMAN, FRED (1997): "On the intrinsic Value of Pleasures", *Ethics*, 107
- HARE, RICHARD M (1994): *Moraliskt Tänkande*: Thales
- LEMONS, NOAH M (1994): *Intrinsic Value; Concept and Warrant*: Cambridge UP
- MCAUGHTON, DAVID och GARRARD, EVE (1996): www.brown.edu/Departments/Philosophy/bears/homepage.html;
- PARFIT, DEREK (1984): *Reasons and Persons*, Clarendon Press
- PERSSON, INGMAR (1996): "Benevolence, Identification, and Value", i Sten Lindström, Rysiek Sliwinski och Jan Österberg (utg), *Odds and Ends; Philosophical Essay Dedicated to Wlodek Rabinowicz on the Occasion of His Fiftieth Birthday*, Uppsala Philosophical Studies 45, Uppsala University, 1996
- RABINOWICZ, WLODEK and ÖSTERBERG, JAN (1996): "Value Based on Preferences", *Philosophy and Economics*, 12
- RABINOWICZ, WLODEK (1996): "Värde grundat på preferens", *Filosofisk Tidskrift*, 34/96